

SYKES-PICOT(*)

Abundas lastatempe la centjariĝoj ligitaj al la Unua Mondmilito, kiel ekzemple tiuj de la sarajeva atenco aŭ la armena genocido, aŭ tiuj, kiuj dum la venontaj semajnoj omaĝos la mortintojn en la bataloj de Sommo⁽¹⁾ kaj Verduno⁽²⁾. Kaj post jaro kaj duono oni memorigos la Oktobran Revolucion, eble la plej influa okazaĵo de la XX-a jarcento.

Apud tiuj estas okazintaĵoj, kiuj ne aperas en la historilibroj aŭ havas tie nur kelkajn liniojn. La centjariĝo de unu el tiuj estis tiun ĉi semajnon(*): la sekreta Sykes-Picot-akordo, kiu grandparte klarigas tion, kio nuntempe okazas en Mezoriento. La brita kolonelo Mark Sykes kaj la franca diplomato François-George Picot estis la protagonistoj, kun enmiksiĝoj de reprezentantoj de la rusa caro, kaj ili interkonsentis kiel dividi la otomanan imperion post la milito. La konsekvencoj estis pli-malpli la nunaj Sirio (kun Libano) kaj Irako; ankaŭ la estontecon de Palestino ĝi rimarkinde stampis.

Lunde fariĝis cent jaroj de post tiu akordo kaj, eĉ se ĉe ni oni ĝin malmulte menciis, en Mezoriento oni bone memoris ĝin. Unu el la simbolaj agoj de la Islama Ŝtato estis disbati la landlimon inter Sirio kaj Irako. La kurdoj en la praktiko same faris, favorante sian teritoriecon super la ŝtatoj. Pli emfaze en tiu ĉi semajno: la *pêshmerge*-batalantoj⁽⁴⁾ forviŝis la surtere skribitajn nomojn Sykes-Picot kiel ekzemplo. Similajn iniciatojn entreprenis la kurdoj de Roĵavo en la landlimo mem. En Oslo ekzilitaj kurdoj postulis sendependecon kontraŭ la Sykes-Picot-akordo. Kaj en la *Washington Post* Masrur Barzani verkis artikolon “Kurdio meritas interamikan divorcon disde Bagdado”: “Ni strebis vivi kun Bagdado, sed estas neeble”. Ŝajnas tute racie diri, ke ne eblas vivi en tiu ŝtato, kiu praktike malaperis. Fine, kiu volus havi sian domon en la nuna Irako?

Kvin jarojn post la Sykes-Picot-akordo, en 1921-a, la Traktato de Sevreso⁽³⁾ antaŭvidis vojon por sendependa Kurdio. Sed, fronte al tiu mapo trudita de la okcidentaj potencoj, sendependemilito ekflamiĝis; miloj da kurdoj unuiĝis kun la turkoj. Dume, ankaŭ Mustafa Kemal Atatürk trankvile uzis la vorton Kurdio. La postulo estas konata: li kreis la modernan Turkan Respublikon kaj, per la ideo de ununura nacio, la forneadon de la kurdoj kaj la aliaj popoloj de Anatolio.

Superinte tiun laikan kaj militisman respublikon, nov-otomanan idearon eksponis Recep Tayyip Erdogan dum la unua jardeko de ties regado. Oni povus pensi ke li, intertraktinte kun Abdullah Öcalan, pretis agnoski kelkajn rajtojn al la kurdoj. Sed li same kunportis kaŝitan agendon: fundamente ŝanĝi la respublikon por atingi prezidentisman sistemon, kiu posedos la tutan ordonpovon. Ĉar ili estas la 20-25 % de la loĝantaro, li bezonegis la alligitecon de la kurdoj. Antaŭ unu jaro la kurdoj ne akceptis tiun devigon vendi la demokration por atingi siajn rajtojn. Ili eniris kun forto la parlamenton kaj rifuzis esti parto de la plimulto, kiun Erdogan bezonis por ŝanĝi la konstitucion. Kaj tiam falis la masko kaj la monstro aperis sultaneske. Somere li ekflamigadis militon en Kurdio, kaj de

tiam la situacio nur plimalboniĝis: Suro⁽⁵⁾, la bela kvartalo de Amedo⁽⁶⁾; Ĝiziro⁽⁷⁾, scenejo de la ĉefa verko de la kurda literaturo; Ŝirneho⁽⁸⁾, Nisebino⁽⁹⁾... estas ruinigitaj. Eĉ impulsante militon, sektismon kaj dispartigon, Erdogan ne atingis la bezonatan plimulton dum la balotado, kiun oni referis en oktobro.

Erdogan bezonis la parlamentan plimulton. Ĉar li ne ĝin havis, li prenis la finan solvon: elĵeti la kurdojn el la parlamento. Tion oni voĉdonis antaŭhieraŭ en la parlamento, sub la preteksto forigi la imunecon de la deputitoj. Elĵetinte plejmulton el la deputitoj de la tria forto en la turka parlamento, li havos enmane prezidentecon, kiu ebligos ŝanĝi la konstitucion kaj akiri absolutan povon. La kurdoj rifuzis elekti inter aŭtonomeco kaj demokratio. La unuan oni ne donas, la duan oni forprenis. Kaj senkaŝe oni vidigis al ili, ke ili ne havas lokon en la Turka Respubliko.

Notoj: (Nomoj en la kurda lingvo, krom la indikitaj)

- (1) Somme, en la franca.
- (2) Verdun, en la franca.
- (3) Sèvres, en la franca.
- (4) Pêshmerge, kiu laŭlitere signifas "mortalfrontanto", estas nomo donita de la kurdoj al siaj gerilanoj, milicanoj kaj, lastatempe, al la regulaj soldatoj de la Regiona Kurda Registaro en Suda Kurdio.
- (5) Sûr (Sur en la turka).
- (6) Amed (Diyarbakir en la turka).
- (7) Cizîr (Cizre en la turka).
- (8) Shirnex (Sirnak en la turka).
- (9) Nisêbîn (Nusaybin en la turka).

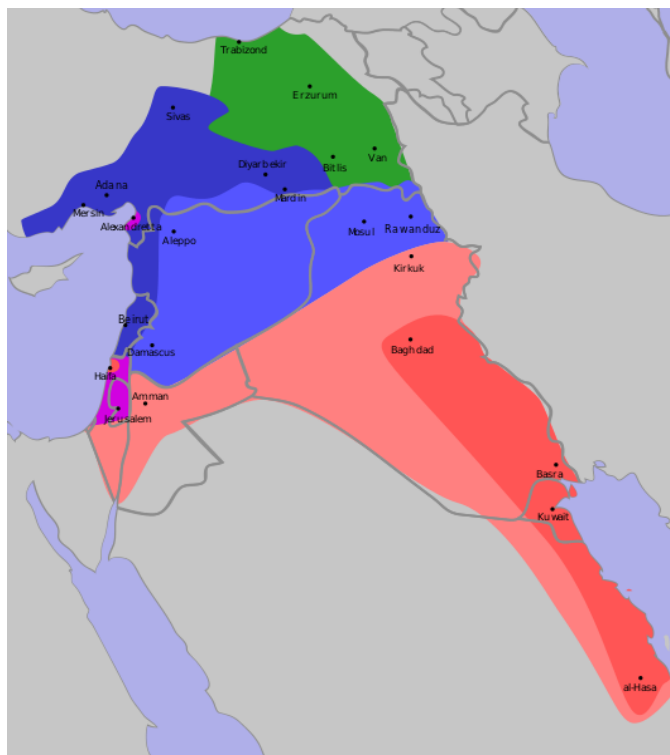
KLARIGOJ:

(*) saĵks-piko.

Aŭtoro: Urtzi Urrutikoetxea.

(*) Originale aperis en la eŭska ĵurnalo Berria la 22-an de Majo 2016-a.

Tradukis: NXC. Junio 2016-a.

Limoj de la *Says-Picot*-akordo:

Ruĝe, areo sub brita influo. Blue, areo sub franca influo. Verde, areo sub rusa influo.